

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пламен Александров Панайотов, член на научното жури в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор по право” – 3.6. /наказателно право/ в СУ „Св. Климент Охридски”, обявен в ДВ, бр. 41/ 01.06.2012 г., с кандидат Борис Владимиров Велчев, доктор по право, доцент в СУ „Св. Климент Охридски”

1. В конкурса за професор по наказателно право в СУ „Св. Климент Охридски” доц. д-р Борис Велчев е единствен кандидат. За участието си в него той представя девет научни труда, които са публикувани след като му е присъдено научното звание „доцент”. От тях един е хабилитационен труд – монографията „Проблеми на наказателната политика в Република България” /С. : Сиела, 2012, 266 с./, а другите осем са научни статии.

2. Професионалният път на кандидата се характеризира преди всичко с изключително плодотворното съчетаване на преподавателската, научноизследователската и практическата му дейност. На това се дължи високия му експертен капацитет като специалист по наказателно право и по международно наказателно право. От своя страна този капацитет му позволява да избира, задълбочено да изследва, да обосновава значими изводи и да прави предложения *de lege ferenda* по теми, които са от стратегическо значение не само за наказателното право. Богатата му обща култура обуславя изследванията му да се отличават с комплексен характер. Те предлагат убедително аргументирани решения по проблеми, свързани със защитата на основните човешки права, със сигурността, както и с правотворчеството и с правоприлагането. Същевременно професионализмът, значителният практически опит и уменията на доц. д-р Борис Велчев като преподавател са основните причини за големия интерес

към неговите лекции. Те са особено ценени от студентите и са от значение за изграждането им като квалифицирани юристи.

3. Доц. д-р Борис Велчев е роден на 26.04.1962 г. в гр. София. Завършва средното си образование в 114 Английска езикова гимназия – София и висшето си образование в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” с отличен успех. След едногодишна специализация по международно наказателно право, последователно е избран за хоноруван асистент, редовен асистент, старши асистент и главен асистент в катедрата по наказателноправни науки на Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”. От 2002 година е избран за доцент по наказателно право. Хабилитационният му труд е посветен на помилването по наказателното право на Република България. От 1997 година е доктор по право след успешно защитена дисертация относно имунитета по наказателно право на Република България.

Вече двадесет и пет години доц. д-р Борис Велчев е преподавател в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” по наказателно право и по международно наказателно право. Същевременно от 1997 г. е преподавател по същите учебни дисциплини и в Юридическия факултет на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий”. Там за втори мандат е и ръководител на катедрата по наказателноправни науки.

Има множество публикации в наши и чужди издания, посветени на проблеми на наказателното и на международното наказателно право. Участвал е с доклади и изказвания в редица научни и практически форуми у нас и в чужбина.

В периода 2002-2006 г. е юридически съветник на президента на Република България. От 2006 г. е Главен прокурор на Република България и член на Висшия съдебен съвет.

4. Монографията „Проблеми на наказателната политика в Република България” е задълбочено, цялостно и изключително актуално изследване. Структурата ѝ се предопределя най-вече от основните насоки, в които е налице дефицит при формирането и провеждането на наказателна политика с оглед съвременното състояние и бъдещото развитие на българското общество. Тя обхваща предговор, седем глави /дяла/ и заключение. Накрая е приложена и библиография.

Предметът на изследването предполага поставянето на изключително високи цели, свързани с изясняване на основни въпроси като: какво представлява модерната наказателна политика; има ли такава политика в България; ако няма такава политика, то кои са основните причини за това; при съблюдаването на какви основни принципи и прилагането на какви мерки може съответно да бъде очертана такава политика и да бъде спазвана без съществени отклонения; кои са основните гаранции за това. На всички тези въпроси монографичният труд предлага убедителни отговори. И това се дължи не само на високия професионален капацитет на автора, нито само на значителния му опит като Главен прокурор на Република България, а и на правилно избрания подход към осъществяване на изследване с такъв предмет. Както наказателната политика не се изчерпва с формирането и прилагането на наказателното законодателство, така и основните тези на автора не се основават само на аргументи от юридическо естество. Често пъти напълно основателно те се градят и на аргументи от политическо, а и по-общо – от хуманитарно естество. Този именно подход позволява да се изследва наказателната политика не само от гледна точка на теорията на наказателното право, на наказателния процес и на изпълнението на наказанията.

Основният принос на труда е, че предлага обосновани решения по множество съществени проблеми, които са организирани като система от

възгледи, основаваща се на необходимостта от ограничаване, а в случаите при които това все още не е възможно – от смекчаване на наказателната репресия съобразно с нивото на развитие на обществото. Без при това да се поставя под съмнение значението на наказателното право за защита на основните човешки права или на основните ценности за обществото като цяло. Това общо достойнство на труда обуславя и голямото му практическо приложение при формиране и прилагане занапред на наказателната политика в България. Актуално той следва да бъде използван при подготовката на проекта за нов Наказателен кодекс.

По-конкретно трудът се отличава с приносни моменти в множество направления, основните от които са следните.

В глава първа от особено значение е очертаването на обхвата на понятието за наказателна политика. След критичен анализ на всички концепции и стратегии относно наказателната политика у нас през последните 15 години се предлага и система от основни принципи, на съблюдаването на които следва да се основава една модерна национална концепция за такава политика. Като такива принципи са открити: субсидиарност на наказателноправните мерки; икономия на наказателна репресия; съизмеримост на наказанията с ценностите, които правото защитава; превенция; насърчаване на контролната система; хуманизиране на изпълнението на наказанията; засилена строгост към престъпленията, засягащи основни права на човека и към организираната престъпност; обучението като предпоставка за изграждането на правосъзнание. Наред с това са систематизирани основните типове мерки, реализирането на които би гарантирало спазването на обособената система от принципи, характеризиращи модерната наказателна политика. Въз основа на всичко посочено убедително е аргументирана необходимостта националната наказателна политика да се характеризира с устойчивост на основните си

компоненти, а не да бъде подчинена на особеностите, произтичащи от партийността на всяко следващо правителство. От особено значение в случая са и предложените гаранции за това – концепцията за наказателна политика да се приема от парламента, приемането ѝ да изисква квалифицирано мнозинство и да има дълъг хоризонт на действие, контролът за изпълнението ѝ да бъде поверен на нарочна парламентарна комисия.

Във втората глава е обосновано голямото значение на превенцията, на ограничаването на възможностите за извършване на престъпления. Превенцията се разглежда като „истинската цел” на наказателната политика, като неин „основен елемент”. В тази връзка заслужава особена подкрепа изразеното разбиране за необходимостта от промени в образователната ни система, които да гарантират формиране на необходимото правосъзнание в младите хора – правосъзнание, което да им позволи да правят информиран избор при упражняване на правата и при изпълнение на задълженията им.

В третата глава като съществен принос на труда следва да се посочи изясняването на мястото и ролята на всички органи, имащи отношение към формирането и осъществяването на наказателната политика. След анализ на основните проблеми се предлага каква следва да бъде тяхната компетентност в бъдеще. Специално следва да се подчертае, че напълно основателно тук се имат предвид органи и от трите власти – законодателна, съдебна и изпълнителна. Във взаимодействието между тях, при ясно разграничаване на правомощията им, аргументирано се вижда възможността за по-ефективна наказателна политика.

В четвъртата и петата глави приносните моменти се състоят преди всичко в анализа и направените изводи относно два взаимосвързани и обусловени от хода на общественото развитие процеса – на

криминализация и на декриминализация. От една страна, остро се критикува криминализацията, която не е израз на осъзната наказателна политика, а преди всичко представлява популистки отговор на наболели обществени проблеми. В тази връзка богато илюстрирана с примери и убедително аргументирана е тезата срещу безсмислената криминализация. Предлагат се гаранции срещу злоупотребата с криминализация занапред, включително и такива на конституционно ниво. Тези гаранции следва не само да ограничат възможностите за необоснована криминализация, но и да осигурят необходимото съответствие между наказанията и престъпленията. От друга страна, се предлага ясна система от критерии, при съблюдаването на които може да се осъществи обоснована декриминализация с широк обхват: ниска степен на обществена опасност в сравнение с останалите състави в НК; за съответните деяния се налагат по-леки по вид и размер наказания или пък административни наказания на основание чл. 78а от НК; възможност декриминализацията да бъде съпроводена с едновременното създаване на аналогични състави на административни нарушения; преценка на възможността по този начин да бъдат постигнати целите на общата и специалната превенция; наличие на капацитет в държавните контролни органи и административните съдилища да прилагат тези разпоредби и да налагат съответните административни наказания; възможност да бъде постигнат значим санкционен ефект при по-малко финансови разходи за държавата.

В шестата глава с приносно значение е обосноваването на тезата, че не винаги отказът от наказателна репресия следва да води и до отказ на държавата въобще от предприемане на каквито и да е мерки за принуда срещу осъществилите съответните деяния. В редица случаи се предлага като алтернатива на наказателната репресия да се регламентират административни наказания и мерки на административна принуда. Във

връзка с тези случаи е подчертана ролята, която следва да играят многобройните административни органи, имащи контролни функции. Тяхната дейност следва да се превърне в значима предпоставка за ограничаване на престъпността и в тази връзка в съществен елемент от наказателната политика на държавата. По този начин отново се подчертава важният извод, че в съвременните демократични общества ефективната наказателна политика не може да се провежда единствено с наказателноправни средства.

В последната глава с приносно значение е изясняването на връзката между наказателната политика и политиката относно националната сигурност. Аргументирано е разбирането, че основната ценност, в защита на която следва да се градят двете политики е човекът с неговите права. С особена актуалност и значимост се отличават в тази връзка направеният анализ и достигнатите изводи относно подценената опасност от прояви на тероризъм и на екстремизъм в България.

Предвид очертаните приноси на хабиталиционния труд несъмнено се налага изводът, че той е с изключително голямо теоретично и практическо значение за формирането и прилагането занапред на модерна наказателна политика в Република България. Не е без значение да се подчертае, че възприемането на тезите на автора се улеснява от елегантния стил на изложението, отличаващ се и с премерено чувство за хумор.

5. За участието си в конкурса доц. д-р Борис Велчев представя и осем статии. Те са оригинални и съдържат съществени приноси в изследването на наказателноправни проблеми, които не са предмет на разгледания монографичен труд.

Статиите „За приложното поле на чл. 282 от НК” /Съвременно право, 2004, № 6/ и „За състава на престъплението по чл. 282 НК” /De jure, 2010,

№ 1/ са посветени на теоретични и практически проблеми относно престъпленията по служба, а и по-общо на корупционните престъпления. Основните приноси тук произтичат от направените предложения *de lege ferenda* за уточняване обхвата на приложимост на разпоредбите на глава осма от особената част в зависимост от родовия обект на посегателство на регламентирани в тях посегателства. Това е от особено значение и за уточняване на систематичното място в НК на подкупите в публичния и частния сектор. Съществен принос са и направените предложения за усъвършенстване на уредбата на общото престъпление по служба по чл. 282 от НК.

В статията „За състава на престъплението по чл. 339а от Наказателния кодекс” /Съвременно право, 2005, № 1/ от особен интерес е анализът на наказателноправната защита на конституционното право на гражданите по чл. 32, ал. 2 от Конституцията, според което никой не може да бъде следен, фотографиран, филмиран, записван или подлаган на други подобни действия без негово знание или въпреки неговото изрично несъгласие освен в предвидените от закона случаи. Аргументирано е становището, че действащата уредба по чл. 339а от НК не осигурява такава защита. Ценен принос са направените предложения *de lege ferenda*, които биха я направили адекватна и ефективна.

В статиите „Препоръки към усъвършенстване на наказателноправната уредба, посветена на паметниците на културата” /Сб. „Правна уредба на културното наследство в България и в ЕС”, С., 2006/ и „За състава на престъплението по чл. 208 от НК”, /*De jure* 2011, № 2/ не само се анализира наказателноправната защита съответно на паметниците на културата и на отношенията на собственост във връзка с намерено съкровище. Изяснено е съотношението между разпоредбите, охраняващи културното наследство и тези, посветени на специалните случаи на

обсебване по чл. 208 от НК. В тази връзка основателно се критикува приемането през 2009 г. на нова ал. 4 на чл. 208 от НК. Направени са редица предложения за усъвършенстване на двата режима, част от които вече са приети с последващи изменения и допълнения на НК.

В статията „За дефицита на държавност и кухият правов ред”, /Общество и право, 2009, № 10/ на базата на анализ на редица разпоредби от действащото законодателство и на съдебната практика по тях нагледно се показва важната роля на добрата политика за превенция на престъпността. Обоснован е изводът, че липсата на такава политика в редица случаи обезсмисля и законодателни решения, свързани с осъществяването на наказателна репресия.

В статията „За изключващите наказуемостта основания и противодействието на организираната престъпност” /De jure, 2011, № 1/ се застъпва разбирането, че действащото наказателно законодателство не е достатъчно ефективно с оглед възможностите за разкриване и наказване на ръководителите на организираната престъпност. Направени са обосновани предложения de lege ferenda, имащи за резултат съществено разширяване на приложното поле на разпоредбите, препятстващи осъществяването на наказателна отговорност спрямо участници във формирования на организираната престъпност, които доброволно разкрият пред органите на властта онова, което им е известно и по този начин съществено улесняват доказването на тяхното съществуване и ръководство.

Статията „За необходимостта от конституционно ограничение на правото на Парламента да криминализира”, /Сб. „Двадесет години от приемането на Конституцията на Република България”, 2011/ е актуална реакция на необоснованото криминализиране през 2011 г. на част от деянията, обхванати от чл. 325а – 325в от НК. Направеният анализ е повод за застъпване на тезата за конституционни ограничения пред законодателя

за произволна криминализация. Тази теза впоследствие е доразвита в рецензирания монографичен труд.

6. Като цяло научното творчество на доц. д-р Борис Велчев следва да получи изключително висока оценка поради изтъкнатото теоретично и практическо значение на неговите трудове. Те са новост в науката и са резултат на личната научноизследователска работа на автора. Същевременно чрез своите трудове кандидатът демонстрира способността си да идентифицира важни обществени проблеми, да ги изследва обстойно и да предложи убедителни пътища за решаването им. Ето защо творчеството му има и стратегическо значение за развитие на съвременната демокрация.

В заключение, имайки предвид изложените достойнства на научноизследователската, преподавателската и практическата дейност на кандидата, считам че той отговаря на всички условия за заемане на академичната длъжност „професор” съгласно чл. 29, ал. 1 от Закона за развитие на академичния състав в Република България и чл. 114 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”. Поради това убедено препоръчвам на научното жури да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” да избере за професор по наказателно право доц. д-р Борис Владимиров Велчев.

13 август 2012 г.

Рецензент:

/проф. д-р Пламен Панайотов/

